

INTRODUCCIÓ

Cal creure en l'esport com a eina de construcció de pau

Rafael Grasa

Expresident de l'Institut Català Internacional per la Pau

Aquest número del *Per la Pau / Peace in Progress* es dedica a un tema important i creixentment mereixedor de reflexió en la recerca per a la pau: la relació entre l'esport, la gestió dels conflictes violents i la construcció de pau a mitjà i llarg termini. Un tema també controvertit, atès que de ben segur algú pensarà com és que l'esport pot contribuir a la resolució pacífica de controvèrsies, a construir pau, si precisament el món de l'esport de competició és un exemple constant de competència, de recerca de la victòria per damunt de tot, fins i tot recurrent al dòping constant. De fet, l'esport – ens jocs col·lectius – és també un exemple de construcció de la idea d'adversari irreconciliable; i un exemple d'ús polític i de vegades de manipulació, si ens referim a la concurrència entre estats per fer-se amb el primer lloc del medaller als Jocs Olímpics.

Altrament dit, al món de l'esport hi trobem exemples de tot tipus: aprofitament dels Jocs Olímpics per mor de la política amb majúscula (el cas dels Jocs de Berlín, amb Hitler al poder; el boicot als Jocs de Moscou i Los Ángeles, durant la Guerra Freda), però alhora exemples individuals de comprensió entre atletes als tres jocs esmentats; competència dura, però també solidaritat. I també hi ha casos en què l'esport ha estat un element de construcció d'identitat col·lectiva de països dividits, com la Sudàfrica que va posar fi al règim de l'apartheid amb la victòria electoral del Congrés Nacional Africà i va emprar, per tossuderia de Nelson Mandela el Mundial de rugby per crear un sentiment de país unit al voltant de la seva selecció. Els exemples serien inacabables, en un i altre sentit.

“ Si hom combina esport i educació, pot ensenyar pau als més joves, retornar-los l'esperança ”

Cal reconèixer que l'esport pot ser una eina de construcció de pau, però també de competència extrema i de violència. I per fer de l'esport una eina de pau cal un plus, un factor addicional, ja que la potencialitat existeix -com mostren els diversos articles d'aquest número- i és realment un factor poderós. L'esport és un exemple del camí que ja l'any 1927, al Congrés Mundial d'Educació celebrat a Praga, va endegar l'educació per la pau, amb un lema també polèmic, “La pau a través de l'escola”.- És el camí que il·lustra la Declaració de la UNESCO, dècades després i que diu: “Atès que la guerra neix a les ments de les persones, és a les ments de les persones on cal construir la pau”. Ara bé, cal activar aquest plus, aquest factor addicional, per evitar l'idealisme i el bonisme. I aquest va ser el camí que va endegar l'Escola Lliure de Freinet, el pragmatisme moral de William James i tots aquells que intentaren crear, en paraules de James, “alternatives morals a l'agressió i la guerra”. Potser s'entendrà millor el que vull dir amb una paradoxa que fa unes dècades emprà Paulo Freire com a inici d'una reflexió amb educadors en valors i per a la pau a la que vaig tenir la sort d'assistir. Digué, com a frase generadora per un parell de dies de treballs, justament això: “L'educació no és el fulcre per transformar el món, perquè podria ser-ho”. Altrament dit, ni l'esport ni l'educació són, per se, eines de transformació del món, de construcció de pau, però poden ser-ho i, de fet, està en la seva naturalesa fer-ho. Però cal evitar els factors pertorbadors, la reproducció del sistema social desigual en el cas de l'educació, la concurrència excessiva i la competitivitat exagerada en cas de l'esport, i potenciar el valor de superació i de solidaritat, individual i col·lectiva, que porta implícit.

I tenim exemples, molts, que això ha estat i és possible, i de forma exitosa. Sovintegen casos en què el poder i la significació moral i cultural de l'esport han servit per construir xarxes, per millorar i empoderar comunitats i nacions, per fomentar la reconstrucció i la reconciliació de societats dividides per la violència i la dictadura, per adquirir habilitats compartides i per socialitzar grups socials polaritzats.

“ L'esport és una poderosa eina de construcció de pau però cal creure-hi i cercar-ho amb valors adients ”

I aquí és on entra el paper de la investigació i de l'educació per la pau. Ho diré, a tall de conclusió, amb dues citacions. La primera, de Nelson Mandela: “Si hom combina esport i educació, pot ensenyar pau als més joves, retornar-los esperança i crear eines per tal que participin en la creació d'una societat més justa i fraternal”. Per tant, la idea és clara: l'esport com a aliat de l'educació per la pau. Però també, com ens ha recordat un expert en noviolència com David Coulthard, l'esport pot ser un camí per lluitar contra la desigualtat i l'exclusió: “Mitjançant regles, l'esport posa a totes les persones que participen en igualtat de condicions i, justament per això, l'esport permet transcendir les diferències, el que fa d'ell una resposta a la violència i a l'exclusió social”. Altrament dit, l'esport és una poderosa eina de construcció de pau i de resolució de conflictes, però hi calen addicions: creure-hi i cercar-ho amb valors adients.

Photography : Andre Mourao | Comitè Olímpic Internacional (COI)

© Generalitat de Catalunya